

УДК 021.6 (477-25)

Алла Скорохватава,

генеральний директор Національної історичної бібліотеки України

Світлана Смілянець,

заступник генерального директора

Національної історичної бібліотеки України

СПІВПРАЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІЗ ЗАКЛАДАМИ НАУКИ, ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ

У статті висвітлено результати співпраці Національної історичної бібліотеки України з науковими установами, закладами освіти та культури.

Ключові слова: Національна історична бібліотека України, співпраця, бібліотеки, інформаційні ресурси.

Національна історична бібліотека України (НІБУ) є провідним науково-інформаційним закладом, що здійснює наукове вивчення, збереження та популяризацію рукописних і друкованих пам'яток культури, забезпечує бібліотечне, бібліографічне, інформаційне обслуговування користувачів і виконує функції загальноукраїнського депозитарію історичної літератури, науково-дослідного й організаційно-методичного центру бібліотек у галузі історико-красознавчої бібліотечної діяльності та наукової бібліографії з історії України.

Запорукою успішної діяльності Бібліотеки є співпраця з науковими інститутами Національної академії наук України, вищими навчальними закладами, бібліотеками, музеями, архівами, іншими науковими, культурно-освітніми установами та громадськими організаціями.

З перших років діяльності Історична бібліотека налагодила творчі стосунки з Інститутом історії України та Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса Національної академії наук України. Укладено угоди про співробітництво, які сприяють розвитку і популяризації досягнень історичної науки та бібліографії в Україні. Упродовж багатьох років науковці цих установ пропонують актуальні теми, що потребують бібліографічного забезпечення, а також здійснюють науковий супровід і рецензування видань НІБУ, яка, своєю чергою, бере участь у наукових дослідженнях Інститутів шляхом створення

бібліографічних баз даних (БД) і складання науково-допоміжних бібліографічних покажчиків у паперовому та електронному форматах.

Продуктом співпраці з Інститутом історії України НАНУ є науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія України» – енциклопедично-бібліографічний проект загальнонаціонального рівня, «по-суті – це повний корпус наукової друкованої продукції та електронних ресурсів українознавчого історичного профілю, що забезпечують академічний рівень охоплення і представлення у довіднику здобутків історичної науки в Україні» [1, с. 17].

До створення бібліографічного покажчика «Історія України» залучались нові партнери, розширювались географічні рамки співробітництва. Завдяки технічній і фінансовій допомозі Фонду українознавства Гарвардського університету (США) побачили світ два випуски покажчика як спільний продукт НІБУ та Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Наразі кумулятивний українознавчий електронний ресурс у вигляді БД «Історія України» за 2008–2015 роки та повнотекстові версії цього ж покажчика за 1997–2007 рр. налічує понад 100 тис. бібліографічних записів, доступ до яких є на сайті НІБУ.

Варто відзначити одне з останніх напрацювань фахівців НІБУ та науковців Інституту історії України НАНУ – унікальний бібліографічний проект «Історична Шевченкіана» [2], присвячений 200-річчю від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Нещодавно широкому загалу користувачів презентовано друковане видання покажчика та його електронна версія на сайтах НІБУ та Інституту історії України НАНУ.

Серед нових проектів НІБУ – біобібліографічний покажчик «Людмила Павличенко – воїн, історик, громадянин», до 100-річчя від дня народження героїчної жінки-патріота, яка прославилася у роки Другої світової війни. Ми пишаємося тим, що вона працювала в нашій книгозбірні. Науковий супровід до покажчика забезпечували вчені Інституту історії України НАНУ. У травні 2016 року відбулася презентація цього видання, яке «перебуває на стику історичної науки й історичної пам'яті, оскільки, з одного боку, спрямоване на акумуляцію знання, а з іншого, – на вшанування пам'яті про захисників Батьківщини» [3, с. 8].

НІБУ продовжуватиме бібліографічне забезпечення історичної науки – це нові спільні проекти з Інститутом історії України НАНУ, зокрема:

· БД «Сучасний дискурс Другої світової війни в російській науковій літературі та публіцистиці», в якій висвітлюватимуться полярні погляди й

оцінки російських істориків на міжнародну політику того періоду, головні військові дії, окупаційний режим, сталінські репресії воєнної доби;

· БД «Україна. Шлях до незалежності, 1991–2016: матеріали до бібліографії», яка стане доповненням до колективної монографії вчених Інституту «25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави».

Історична бібліотека, як соціальна інституція, забезпечує збереження культурної спадщини та історичного досвіду, зафіксованого в документній формі, рівний доступ до інформації, знань і культурного надбання України та світу.

Співпраця Бібліотеки з Національним науково-дослідним реставраційним центром України сприяє збереженню раритетних видань, серед яких унікальні пам'ятки української культури: «Острозька Біблія» (1581), «Новий завіт з Псалтирем» (1580) та інші, що отримали «друге життя». З вдячністю варто згадати і співпрацю з фахівцями Центру наукової реставрації та експертизи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, які в рамках благодійного проекту «Збережи українську історію в українській книзі» здійснили реставраційні роботи та виготовили цифрову копію унікальної пам'ятки XV ст. – «Пом'яника Києво-Печерської лаври». Науковці Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника здійснили також науковий супровід до підготовленого працівниками НІБУ бібліографічного посібника «Матеріали до бібліографії Києво-Печерської лаври» [4], який нині не має аналогів в Україні.

Цікавим є творчий досвід роботи з Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства, спільно з яким НІБУ здійснила проект «Українська дипломатія, 1917–1924: матеріали до бібліографії» [5].

Серед партнерів нашої книгозбірні також – і Український центр культурних досліджень, і Український інститут національної пам'яті та інші наукові установи.

В умовах динамічного поширення нових інформаційних технологій проблема доступності книжкових пам'яток та збереження оригіналів є нагальними для багатьох книгозбірень. В НІБУ вони вирішуються у співпраці з нашими партнерами шляхом поцифрування цінних примірників. Так, в рамках Всесвітньої програми «Зникаючі архіви», яку проводила Британська бібліотека на території України, реалізовано грантовий проект «Збереження оригінального архіву часів життя відомого

українського поета, художника і мислителя Т. Г. Шевченка», до якого долучилася і наша книгозбірня. З фонду НІБУ передано до Британської бібліотеки цифровий контент електронної колекції «Шевченкіана» (загальним обсягом – 71 електронна копія).

Продовжується співпраця з Національною парламентською бібліотекою України щодо формування електронної бібліотеки «Культура України», до якої нещодавно передано список електронних копій документів з фонду НІБУ з електронними адресами.

У 2016 році Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка розпочала створення повнотекстової електронної колекції спадщини Бориса Грінченка та ініціювала виготовлення електронних копій документів з фонду НІБУ із залученням контенту до інформаційних ресурсів обох закладів.

Поцифрування творів Бориса Дмитровича Грінченка – великого просвітителя українського народу, освітнього і громадського діяча кінця XIX – початку XX ст., мовознавця, етнографа, лексикографа, які зберігаються у фондах НІБУ, дасть можливість значно розширити інформаційне забезпечення наукових історичних досліджень. Електронний контент також поповнить і колекцію «Видатні особистості», яка формується в електронній бібліотеці НІБУ.

Відповідно до договору про співпрацю, укладеного між Національною історичною бібліотекою України та Бібліотекою Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (квітень 2016 р.) до 110-річчя заснування університету поцифровано та виготовлено електронний контент видань з фонду НІБУ: *Известия Киевского коммерческого института*. Кн. XIII–XVI; XVII–XX; XXIV–XXVIII. – Київ, 1912–1915. В цьому електронному ресурсі відображено матеріали з історії розвитку торгівлі та промисловості в Україні та світі у XIX – початку XX ст. Він експонуватиметься на сайтах обох установ. В Електронній бібліотеці НІБУ «Історична спадщина України» цей контент поповнить колекцію «Періодичних видань».

Варто назвати ще один партнерський проект, який здійснено у 2016 році з Бібліотекою Києво-Могилянської академії. З фонду НІБУ виготовлено 28 електронних копій документів періодичного видання «Еврейская старина» (СПб., 1909–1916–1918), які є документною спадщиною культурного надбання єврейського народу.

Узагальнюючи наведені приклади співпраці бібліотек з поцифрування

документів, можна зробити висновок про те, що спільні зусилля книгозбірень значно розширяють інформаційні можливості та забезпечать якісне наповнення їхніх сайтів, а також сприятимуть інтеграції України у світовий інформаційний простір.

Як відомо, НІБУ здійснює функції науково-дослідного й організаційно-методичного центру бібліотек в галузі історико-краєзнавчої бібліотечної діяльності та плідно співпрацює з обласними універсальними науковими бібліотеками України (ОУНБ). Понад 20 років здійснюється моніторинг краєзнавчої діяльності ОУНБ з метою виявлення актуальних проблем у краєзнавчій роботі регіональних книгозбірень. Результати наукових досліджень, які узагальнюються у щорічному інформаційному бюлетені «Краєзнавча робота в бібліотеках України» [6], поширюються в публікаціях у наукових журналах та виступах на наукових конференціях і знаходять відгук на сайтах бібліотек. Фахівцям краєзнавчих підрозділів ОУНБ надається методична допомога шляхом листування електронною поштою та під час виїздів до бібліотек на їхні науково-практичні конференції (останній відбувся до Чернігівської ОУНБ, серпень 2016 р.). На сайті НІБУ для фахівців бібліотек постійно доповнюються бібліографічні: БД «Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства», БД «Краєзнавчі бібліографічні посібники бібліотек України». Кращий досвід краєзнавчої роботи бібліотек України поширюється шляхом організації Всеукраїнських науково-практичних конференцій в рамках краєзнавчих читань, присвячених пам'яті Петра Тронька. НІБУ видає друком та в електронному варіанті збірники матеріалів цих конференцій. У 2017 році плануються Четверті краєзнавчі читання.

Історична книгозбірня активно співпрацює з колегами не лише з питань бібліотечної краєзнавчої діяльності. У 2016 році працівники НІБУ підвищували свою кваліфікацію під час вебінарів дистанційної академії «Основа», що проводить Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. На замовлення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, Державної науково-технічної бібліотеки України в НІБУ проводяться практикуми та фахові консультації для співробітників та слухачів курсів підвищення кваліфікації бібліотечних працівників України.

Нашими постійними партнерами є і музеї Києва та інших міст України, які звертаються до Бібліотеки з різними пропозиціями – це спільні книжкові

виставки, наукові конференції, семінари і т. ін. Великий розголос мали заходи, що проходили у вітальні «Зустріч» та у клубі історичної книги, зокрема, відбулися презентації книг та зустрічі з науковцями Національного музею історії України у Другій світовій війні, Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили», Національного музею Тараса Шевченка, Музею історії Києва, Музею історії Михайлівського Золотоверхого монастиря, Музею історії Десятинної церкви та інших. Одна з останніх угод про співпрацю підписана з Музеєм історичного центру міста Києва у виставковому проєкті «Держава творилась віками. Держава будується нині», присвяченому 25-й річниці проголошення Незалежності України. На цю виставку, що триватиме до 31 грудня 2016 року, НІБУ надала унікальні видання зі свого фонду.

Окремо варто відзначити багаторічну співпрацю з Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником – це тематичні книжкові виставки, презентації наукових проєктів Заповідника, участь у щорічних міжнародних конференціях «Могилянські читання», «Несторівські студії».

Управлінський менеджмент НІБУ спрямований на залучення до нашої книгозбірні молодих фахівців, і цьому сприяють угоди про співпрацю з профільними вишами м. Києва. Бібліотека є базою навчальної, фахово-ознайомчої, виробничо-організаційної, виробничо-професійної, переддипломної, історико-краєзнавчої, архівно-бібліотечної, інформаційно-аналітичної практик для студентів: Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського національного університету культури і мистецтв, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Київського університету ім. Бориса Грінченка, Канівського гуманітарного інституту, КВНЗ КОР «Коледж культури і мистецтв» та Київської малої академії наук учнівської молоді.

Упродовж багатьох років Бібліотека співпрацює з громадськими організаціями, зокрема, Національною спілкою краєзнавців України (НСКУ) та Київською міською організацією Національної спілки краєзнавців України, які є активними співорганізаторами та учасниками

Краєзнавчих читань, всеукраїнських науково-практичних конференцій, презентацій, виставок-оглядів, а також інших краєзнавчих заходів, що відбуваються як в нашій книгозбірні, так і в інших науково-освітніх закладах м. Києва.

Спільні заходи НІБУ та НСКУ і Київської міської організації НСКУ постійно висвітлюються на сайтах цих установ, на сторінках журналу «Краєзнавство», на шпальтах газети «Культура і життя» та інших.

Бібліотека підтримує творчі стосунки з відомими організаціями, серед яких: Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеса Гончара, Товариство «Пошук» та з іншими, що беруть активну участь у житті та діяльності Національної історичної бібліотеки України.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що співпраця:

- є одним з найважливіших напрямів бібліотечного менеджменту;
- сприяє розвитку науки, освіти та культури в Україні, інноваційному розвитку бібліотек, інтеграції у світовий інформаційний простір;
- вирішує спільні проблеми зі збереження національного культурного надбання (книжкових пам'яток);
- створює умови для залучення молодих фахівців до бібліотечної справи.

Список використаних джерел

1. Історія України : наук.-допом. бібліогр. покажч. за 2012 рік / Ін-т історії України НАН України, Нац. іст. б-ка України ; авт. вступ. ст., наук. ред. Г. В. Боряк ; упоряд. : Т. А. Приліпко, Д. Г. Стегній, Н. В. Вощевська, К. Г. Таранюк-Русанівський ; ред. : А. В. Скорохатова, З. Х. Мусіна. – Київ, 2014. – С. 17.
2. Історична Шевченкіана : бібліогр. покажчик / Ін-т історії України НАН України, Нац. іст. б-ка України ; упоряд. : Н. Г. Вощевська, З. Х. Мусіна, Т. А. Приліпко, Д. Г. Стегній, К. Г. Таранюк-Русанівський, О. В. Литвин ; авт. вступ. ст., наук. ред. Г. В. Боряк ; наук. консультанти : О. П. Реєнт, І. І. Колесник, В. С. Шандра ; відп. за вип. А. В. Скорохатова. – Київ, 2016. – 576 с.
3. Людмила Павличенко – воїн, історик, громадянин : біобібліогр. покажчик / Нац. іст. б-ка України ; упоряд. Т. А. Приліпко ; наук. ред., авт. вступ. слова О. С. Лисенко ; відп. за вип. А. В. Скорохатова. – Київ, 2016. – С. 8.
4. Матеріали до бібліографії Києво-Печерської лаври : наук.-допом. бібліогр. покажчик / Нац. Києво-Печер. іст.-культ. заповідник, Держ. іст. б-ка України ; авт.-упоряд. О. І. Марченко. – Київ, 2006. – 353 с.
5. Українська дипломатія, 1917–1924 рр. : матеріали до бібліографії / Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін.-т архів. справи та документознавства,

Галуз. центр наук.-техн. інформації з архів. справи та документознавства, Нац. іст. б-ка України ; уклад. : С. С. Артамонова, А. А. Майстренко, З. Х. Мусіна, Л. П. Одинока, Р. В. Романовський. – Київ, 2012. – 99 с. – (Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації архівної справи та документознавства ; № 17).

6. Краєзнавча робота в бібліотеках України : інформ. бюлетень № 26 / Нац. іст. б-ка України ; підгот. : В. П. Кисельова, О. В. Михайлова, І. В. Чеховська ; ред. Т. С. Кудласевич ; відп. за вип. А. В. Скорохатова. – Київ, 2015. – 188 с.

7. Дригайло В. Г. Технологія роботи бібліотеки : науч.-практ. посібник / В. Г. Дригайло. – Москва : Либерея-Бибинформ, 2009. – 544 с. – (Бібліотекар і время. XXI век ; Вып. 104).

8. Управление библиотекой : учеб.-практ. посібник / А. С. Аверьянов, А. Н. Ванев, В. Г. Горев и др. – Санкт-Петербург : Профессия, 2002. – 302 с. – (Серия «Библиотека»).

Стаття надійшла до редакції 03.01.2017 р.

Alla Skorokhvatova,

General Director, National Historical Library of Ukraine

Svitlana Smilianets,

Deputy Director General, National Historical Library of Ukraine

Cooperation of the National Historical Library of Ukraine with the institutions of science, education and culture

The article highlights the results of cooperation between the National Historical Library of Ukraine with the institutions of science, education and culture.

Keywords: National Historical Library of Ukraine, cooperation, libraries, informational resources.